

Югозападен университет „Неофит Рилски“

Рецензия

На дисертационния труд на тема: „Монетна циркулация в Югозападна Тракия (по средните и горните течения на Струма и Места) през VI – IV в. пр. Хр.“ Благоевград, 2020, с научен ръководител проф. дин Иля Прокопов.

Рецензент: проф. д-р Дочка Иванова Аладжова – НАИМ-БАН

Кандидат: Нина Дамянова Хаджиева за присъждане на образователна и научна степен “Доктор”, професионално направление 2.2. История и археология, научна специалност „Археология, вкл. Нумизматика и Епиграфика“

Настоящата рецензия е изготвена въз основа на Заповед на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“-Благоевград № 524/01.03.2021 г. и Протокол № 01/04.03.2021 г. от първото заседание на НЖ за определяне на научно жури по процедурата за публична защита на дисертационен труд разработен от докторант редовна форма на обучение Нина Дамянова Хаджиева и съответства на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за неговото прилагане, както и действащите вътрешни правила на Югозападния университет.

Нина Дамянова Хаджиева е родена на 21.05. 1980 г. Средното си образование завършва в град Гоце Делчев, а през 2005-2009 г. завършва бакалаварска програма в НБУ – София. В периода 2012-2014 г. приключва магистратура „Културология“ в НБУ – София и през 2018-2019 г. и магистратура „Нумизмат. Експерт оценител на културно-исторически ценности“ в ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград. От 2016 г. е уредник-нумизмат на нумизматичната колекция в РИМ – Благевград. Редовен докторант в ДП Археология, вкл. нумизматика и епиграфика на катедра История при ПИФ на ЮЗУ (2017 – 2020).

Темата на дисертацията „Монетна циркулация в Югозападна Тракия (по средните и горните течения на Струма и Места) през VI – IV в. пр. Хр.“ е дисертабилна и актуална за българската наука. Натрупаният през десетилетията нов емпиричен материал за района на югозападна Тракия в днешните български земи, публикаците по темата, както и въпросите, които те разглеждат, **определят настоящото изследване като навременно и необходимо.**

Дисертационният труд се състои от две неразривно свързани части с общ обем от 589 страници. Първата част съдържа - въведение, четири глави, заключение и библиография; втората включва приложения - таблици, диаграми, картни, фотоси на епиграфски паметници, каталог.

Въведение. Включва 3 параграфа: 1. Избор на темата. Цели и етапи на изследването. 2. Митографски сведения. 3. Историографски преглед. (с. 9-52). Текстът въвежда в темата, прави анализ на достиженията на науката по въпроса. Изследваният район на Югозападна България е сравнително добре археологически проучен, като са регистрирани и значителен брой колективни и единични монетни находки. Хронологическите граници на изследването обхващат периода от края на VI в. пр. Хр. до Филип II Македонски (359-336 г. пр. Хр.).

Глава първа: Югозападна Тракия от древноелинското разселване до управлението Филип II Македонски (359-336) г. пр. Хр. (с.53-108). Главата съдържа 5 параграфа: 1.1. Въведение; 1.2. Древноелинското разселване; 1.3. Общностите, населяващи ЮЗ Тракия; 1.4. Трако-елински отношения.

Текстът е обстоятелствен и е добра основа за изследването. В главата е описана появата и развитието на нумизматиката в световен мащаб (с. 36-39), което разводнява текста и не допринася с нещо конкретно по темата, подобна е и ситуацията с литературата за монетосеченето на Александър III, което е извън проучвания хронологически период.

Глава втора: Рудодобив, тържища и пътна мрежа. Частта съдържа 6 параграфа: 2.1. Въведение; 2.2. Рудодобив; 2.3. Аграрни дейности; 2.4. Емпориони и тържища 2.5. Пътна мрежа; 2.6. Изводи (с.109-159).

Тук се разглежда ролята на географската среда за съществуването на едно общество, както и за развитието на държавни образувания на траките в ЮЗ Тракия. Най-ранните държавни обединения в Тракия се локализират в земите по долното течение на Хеброс и Тракийски Херсонес, на изток от р. Нестос с вероятен център Маронея и от двете страни по долното течение на Стримон.

Рудодобивът е свързан с експлоатиране на находищата при Пангей (със златни и сребърни рудници), района на Горна и Средна Струма, Горна и Средна Места, където се намират рудници на злато, сребро и желязо. Икономическият живот по поречията на Струма и Места включва освен експлоатация на рудни и нерудни изкопаеми, но така също металургия, производство на дървени въглища, скотовъдство и земеделие. В главата са разгледани емпорионите и тържищата в района, които имат пряка връзка с градските центрове, като се явяват посредник в обмена между местни и чуждестранни търговци. За долините на Струма и Места тази размяна е от изключително значение, тъй като свързва градските центрове с рудодобива и природните ресурси на общностите, населяващи тези територии. Емпорионите се създават по градска инициатива и се административат от управите, на чиято територия са разположени. Градовете получават доходи от емпорионите и са финансово заинтересовани от тяхното функциониране. Най-известен в изследвания район е емпориона в Пистирос при с. Ветрен, Пазарджишко (на р. Марица). В разработката са изложени хипотезите за наличието на две нови търговски средища - край с. Кочан в местността „Шарени поляни“ и в местността „Пирек“ в землището на с. Старо Дебрен. Доказателствата се основават на базата на

големия брой открити монетни находки и данните за засиленото монетното обращение в района.

Изводите, които се налагат в тази част на работат са, че натуралната размяна съществува паралелно със стоково-паричната търговия, като на пазара преобладават дребните сребърни номинали, които обслужват ежедневните дребни сделки.

Глава трета: Монетосечене в Югозападна Тракия през VI-IV в. пр. Хр. Текстът е организиран в две части: 3.1 Хронология, тегловен стандарт и иконография; 3.2 Преглед на основните емитенти в ЮЗ Тракия през VI –IV в. пр. Хр. (с. 155-256).

Монетите сечени от северноегейските тракийски общности в края на VI и първата половина на V в. пр. Хр. условно се отнасят към две фази в развитието на монетосеченето, като за основен белег се приема присъствието или отсъствието на определен тип монети в съкровището „Асиут“. По-ранната група включва засвидетелстваните в „Асиут“ и други ранни съкровища монети. Хронологически по-късни са паричните знаци, които отсъстват във въпросното съкровище, но присъстват в по-късни трезори или чиито монетни типове предполагат по-късна дата на отсичане в сравнение с тези от първата група. Сред показателите за развитието на монетите във времето е еволюцията на реверсните типове, като най-ранни са с реверс вдлъбнат квадрат. Ранният период на въпросното монетосечене обхваща края на VI и първите две десетилетия на V в. пр. Хр. (ок. 514/13-479 г. пр. Хр.) и периода на персийска хегемония над северното егейско крайбрежие. Втората фаза започва около 475 г. пр. Хр. и продължава до около средата на V в. пр. Хр., който се характеризира с разцвета на общностното монетосечене, увеличаване броя на секлите монети общности, обема на продукцията и разнообразието от типове и номинали.

Използваната монетна система е „трако-македонската“, която включва гръцки и „източни“ номинали, базирана е на сребърния статер (9.82 г.),

който е 1/15 от леката вавилонска мина (491 гр.). Освен делението на третини и шестини, което говори за ориентирането към директен контакт с Изтока, тази система е адаптирана и към гръцката система на обол и драхма, като са разработени „лека“ и „тежка“ драхма.

Според иконографската си схема общностните монетни емисии най-общо могат да бъдат обособени в две групи. За едната са характерни фигурите на хора или божества в комбинация с волове или коне. Към тази група спадат типовете на дерони, орески, ихни и тинтени. За втората група е характерен сюжет на фигури в действие. Такива фигури са коленичил кентавър, държащ нимфа – орески, леи и зеели, изправени силен и нимфа – „Лете“ и силен, държащ нимфа – анонимни издатели.

Освен споменатите по-горе монети на пазара в югозападна Тракия през най-ранния период участват и т. нар. „тасоски“ тип монети, които представляват 94% от паричния обем.

Регистрираните бронзови емисии са циркулирали най-вече на вътрешния пазар. Рядко са влизали в обръщение извън границата на официалната власт - полис или общност. Международната търговия се обслужва от монетите голям номинал.

Глава четвърта: Инвентар на колективните монетни находки (хомогенни и смесени) от области Благоевград, Кюстендил, София и Перник според времето на трезориране (с. 257-389).

В тази част са разгледани колективните монетни находки от районите на Благоевград (75 бр.), Кюстендил (10 бр.), област София (16 бр.), Перник (6 бр.)

Анализът показва, че колективните находки, съдържащи монети, сечени преди 359 г. пр. Хр. без изключение са съставени изцяло от сребърни екземпляри. Регистрирана е отчетлива плътност на монетните съкровища в региона на гр. Гоце Делчев и западните склонове на Родоп.

Изводите, които се налагат на базата на откритите монетни находки е функционирането на активен локален пазар, на който централно място заемат сребърните дребни номинали (до трихемиобол). Това са номинали, които се използват в ежедневието и служат за дребни разплащания.

Заклучение. В него са представените основните констатации в разработката: Наличието на пряка икономическа връзка в периода от средата на VI в. пр. Хр. до края на IV в. пр. Хр. между остров Тасос и селищата в района на Гоце Делчев и Западните Родопи се потвърждава категорично; Големият брой анализирани колективни монетни находки и изобилието от единични находки отразяват категорична интензивна и непрекъсната монетна циркулация в Югозападна Тракия от края на VI до края на IV в. пр. Хр. Монетите показват устойчиво и равномерно присъствие в находките, разпределени в хронологическа последователност; Още през архаичния период ранните процеси на консолидация и централизация в Югозападна Тракия са свързани с високо политическо, икономическо и културно ниво на самоуправление; Един от най-важните ключови коридори започва в Северно Егейско море, (*Thasian peraiia*), следва долината на река Места и през западните Родопи достига до горното течение на Марица. Тази жизнено важна комуникационна артерия свързва два от големите селищни центъра на Югозападна Тракия – единият в близост до съвременното село Копривлен в долината на Средна Места (Нестос), другият при „Аджийска Воденица“, идентифициран Пистирос, разположен в долината на Горна Марица (Хеброс).

Приложения: Таблици и Диаграми. Карти. Каталог.

Приложената библиографията е пълна и съдържа общо 716 заглавия - 363 на кирилица и 353 – на латиница.

Приноси: освен отбелязаните в текста приноси, трябва да се добави още: Описани и анализирани са 107 колективни монетни находки, условно разделени хронологично на находки, които съдържат монети преди

македонската доминация и след заемането на властта от Филип II (359-336 г. пр. Хр.); Новорегистрирани и анализирани са 31 колективни находки, всички с произход от територията на Средна Места и Западните Родопи.

Докторантката е представила исторически обоснована и нумизматично подплатена разработка, привлечен е сериозно количество монетен материал, който дава възможност да се очертае монетната циркулация в изследвания район и период.

Предложеният дисертационен труд представлява самостоятелна научна разработка, която отговаря на изискванията за този род изследване. Няма допуснати нарушения в процедурата по защитата. Част от извършената научно-изследователска дейност е представена в редица публикации на докторантката, които разглеждат отделни въпроси по темата на дисертацията.

В дисертацията коректно са цитирани използваните извори и публикации.

Представеният каталог включва всички необходими данни за монетите, а илюстративния материал визуализира наблюденията върху изследваната територия.

Авторефератът отговаря на законовите изискванията и коректно са отразени приносните в разработката.

Публикациите по темата на дисертацията са 5 броя и 1 под печат.

Бележки: Те са свързани основно с *terminus technicus* (специалното значение на думи или словосъчетания в областта на науката) и уточняването на формулировката на отделните методи при нумизматичното проучване. На с. 425 е отбелязано „Находките са систематизирани и проверени на терен“- теренната проверка в археологията е свързана с провеждането на археологически проучвания, които имат друг принцип на организация и разрешителен режим. На с.426

„Проведени са над 50 анкети на терен с местни жители от общините Гоце Делчев, Гърмен, Сатовча и Хаджидимово за намерени находки и уточняване на съдържанието и локализацията им“ – анкетите са метод характерен основно за социалните науки, в нумизматиката са необходими специфични научни знания, които респондентите на такова проучване не е сигурно, че притежават.

Направените бележки са с цел при бъдеща публикация, те да бъдат прецизирани.

Заклучение: Въз основа на горе отбелязаните приносни моменти в дисертационния труд, аз ще гласувам убедено с „Да“ за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ на Нина Дамянова Хаджиева, професионално направление 2.2. История и археология, научна специалност „Археология, вкл. Нумизматика и Епиграфика“.

19.04. 2021 г.

София

Проф. д-р Дочка Аладжова

South – West University „Neofit Rilski“

Review

Reviewer: Prof. Dr. Dochka Ivanova Aladzhova - NAIM-BAS

on the dissertation on the topic of *Coin circulation in Southwestern Thrace (along the middle and upper flows of the Struma and Mesta) in the 6th – 4th century BC*

presented by the doctoral student Nina Damyanova Hadzhieva for awarding educational and scientific degree of Doctor, professional direction 2.2. History and Archaeology, scientific specialty of Archaeology, including Numismatics and Epigraphy.

This review is written on the basis of Order of the Rector of Neofit Rilski SWU - Blagoevgrad № 524 / 01.03.2021 and Protocol № 01/04.03.2021 from the first meeting of the ScJ. for determining an Academic Jury on the procedure for public defense of a dissertation, developed by the regular form PhD student Nina Damyanova Hadzhieva and corresponds to the requirements of the Act of development of the academic staff in the Republic of Bulgaria (ADASRB), the Regulations for its implementation, the Higher Education Act, as well as the current internal rules of the Southwestern University.

Nina Damyanova Hadzhieva was born on May 21, 1980. She completed her secondary education in the town of Gotse Delchev, and in 2005 - 2009 she accomplished a Bachelor's programme at the New Bulgarian University - Sofia. In the period 2012 - 2014 she acquired a Master's degree in Culturology at NBU - Sofia and in 2018 – 2019 - a master's degree in Numismatics. Expert assessor of cultural and historical values in Neofit Rilski AWU – Blagoevgrad.

Since 2016 he has been a curator of the numismatic collection in RIM – Blagoevgrad. Full-time doctoral student at the Doctoral Program of Archeology, incl. numismatics and epigraphy of the Department of History at the FLH of SWU (2017 - 2020).

The topic of the dissertation on the *Coin circulation in Southwestern Thrace (along the middle and upper flows of the Struma and Mesta) in the 6th – 4th century BC* is dissertable and relevant to Bulgarian science. The new empirical material accumulated over the decades about the region of southwestern Thrace in today's Bulgarian territories, the publications on the topic, as well as the issues they address, define the present study as timely and necessary.

The dissertation consists of two integrant linked parts with a total volume of 589 pages. The first part contains introduction, five chapters, conclusion and bibliography; the second one includes addendum - tables, diagrams, map schemes, photos of epigraphic pieces, and a catalogue.

Introduction. 1. Choice of topic. Objectives and stages of the research. Choice of topic. Targets and stages of the research. 2. Mythographic information; 3. Historiographical review. (pp. 9-52). The text introduces the topic and analyzes the achievements of science on the subject. The studied area of Southwestern Bulgaria is relatively well investigated archaeologically, and a significant number of hoards and single coin finds have been registered. The chronological boundaries of the study cover the period from the late 6th century BC to Philip II of Macedon (359-336 BC).

Chapter one: Southwestern Thrace from the Ancient Greek resettlement to the reign of Philip II of Macedon (359-336) BC. The chapter contains 5 paragraphs: 1.1. Introduction; 1.2. The ancient Hellenic settlement; 1.3. The

communities inhabiting SW Thrace; 1.4. Thracian-Hellenic relations; 1.5. The Argeads in SW Thrace (pp. 53-108).

The text in the chapter is circumstantial and is a good basis for the study. The chapter describes the emergence and development of numismatics worldwide (pp. 36-39), which dilutes the text and does not contribute anything specific to the topic; the situation is similar with the literature on the coinage of Alexander III, which is outside the studied chronological period.

Chapter two: Mining, markets and road network. The chapter contains 6 paragraphs: 2.1. Introduction; 2.2. Mining; 2.3. Agrarian activities; 2.4. Emporions and marketplaces; 2.5. Road network; 2.6. Conclusions (pp.109-159).

Here the role of the geographical environment for the existence of a society is considered, as well as for the development of state formations of the Thracians in SW Thrace. The earliest state alliances in Thrace are located in the lands downstream of Hebros and Thracian Chersonese, east of the Nestos River with a probable center in Maroneia, on both sides of the lower reaches of the Strimon. Ore mining is associated with the exploitation of deposits at Pangea (with gold and silver mines), the area of Upper and Middle Struma and Upper and Middle Places, where there are ore deposits of gold, silver and iron. Economic life along the Struma and Mesta rivers includes, in addition to the exploitation of ore and non-ore minerals, but also metallurgy, charcoal production, cattle breeding and agriculture.

The chapter examines the emporiums and markets in the area, which have a direct connection with urban centers and act as an intermediary in the exchange between local and foreign traders. For the Struma and Mesta valleys, this exchange was extremely important as it connected the urban centers with the mining and natural resources of the communities inhabiting these areas. The emporiums were founded

on the initiative of the towns and were administered by the town governments on whose territory they were located. The towns received income from the emporiums and were financially interested in their establishment and functioning. The most famous in the study area is the emporium of Pistiros, near the village of Vetren, Pazardzhik region (on the Maritsa River).

The text presents the hypotheses about the existence of two new trade centers - markets near the village of Kochan in the area of Shareni Polyani and in the area of Pirek in the territory of the village of Staro Debren. The opinion is based on the large number of coin finds discovered there and the data for increased coin circulation in the region. The conclusions that need to be drawn in this part of the development are that in-kind exchange coexists with commodity-money trade, with the market being dominated by small silver denominations that serve daily small transactions.

Chapter three: Coinage in Southwestern Thrace in 6th – 4th century BC. The text is organized in two parts: 3.1. Chronology, weight standard and iconography; 3.2. Overview of the main issuers in SW Thrace in the 6th-4th century BC. (pp. 155-256).

Coins minted by the North Aegean Thracian communities in the late 6th and the first half of the 5th century BC conditionally refer to two phases in the development of coinage, the main feature being the presence or absence of a certain type of coin in the Asyut Hoard. The earlier group includes coins attested in Asyut and other early coin hoards. Chronologically later are the coins absent in the hoard in question, but are present in some later deposits or whose coin types suggest a later date of minting than those in the first group. Among the indicators for the development of coins over time is the evolution of reverse types, the earliest being with a concave square on the reverse. The earlier period of the coinage in question covers the late 6th and the first two decades of the 5th century BC. (ca. 514/ 13 - 479 BC) as well as the period of

Persian hegemony over the northern Aegean coast. The second phase began around 475 BC and lasted until about the mid 5th century BC; it is characterized by the flourishing of community coinage, an increase in the number of communities minting coins, the volume of production and the variety of types and denominations.

The coinage system used was the Thracian-Macedonian one, which included Greek and Eastern denominations, based on the silver stater (9.82 g), equal to 1/15 of the light Babylonian mine (491 g). Apart from the division into thirds and sixths, which indicates the orientation towards a direct contact with the East, this system was also adapted to the Greek system of obol and drachm, as light and heavy drachms were developed.

According to their iconographic scheme, community coin issues can generally be divided into two groups. One of the groups is featured by the figures of men or deities in combination with oxen or horses. This group includes types of Derrones, Oreski, Ichnaei and Tynteni. A pattern of figures in action is characteristic for the second group. Such figures are a kneeling centaur holding a nymph - Oreski, Laiai, and Zeeli, Silenus and a nymph standing - Lete, and Silenus holding a nymph - anonymous issuers.

In addition to the above-mentioned coins, the Thasos type of coins also participated on the market in southwestern Thrace in the earliest period, representing 94% of the money supply. The registered bronze emissions circulated mostly on the domestic market. They had rarely entered into circulation outside the official authority - polis or community. International trade is served by large denomination coins.

Chapter Four: Composition of the coin hoards (homogeneous and mixed) from Blagoevgrad, Kyustendil, Sofia and Pernik regions according to the time of

deposition. The hoards from the regions of Blagoevgrad (75 pieces), Kyustendil (10 pieces), Sofia district (16 pieces), Pernik (6 pieces) are considered in the chapter.

The analysis shows that the collective finds containing coins minted before 359 BC. without exception, they are composed entirely of silver copies. A distinct density of coin treasures has been registered in the region of the town of Gotse Delchev and the western slopes of the Rhodopes.

The conclusions that are imposed on the basis of the discovered coin finds is the functioning of an active local market, where the central place is occupied by the small silver denominations (up to trichiobol). These are denominations that are used in everyday life and are used for small payments.

Conclusion: It presents the main findings in the study: The existence of a direct economic connection between the island of Thasos and the settlements in the area of Gotse Delchev and the Western Rhodopes in the period from the mid 6th century BC until the late 4th century BC is definitely confirmed; The large number of coin hoards and the abundance of single coins analyzed reflect a definite intensive and continuous coin circulation in Southwestern Thrace from the late 6th to the late 4th century BC. The coins show a stable and even presence in the finds, distributed in chronological order; Even during the archaic period, the early processes of consolidation and centralization in Southwestern Thrace were associated with a high political, economic and cultural level of self-government; One of the most important key corridors began in the North Aegean Sea, (*Thasian peraia*), followed the valley of the Mesta River and through the Western Rhodopes reached the upper flow of the Maritsa River. This vital communication artery connected two of the large settlement centers of Southwestern Thrace - one near the contemporary village of Koprivlen in the valley of the Middle Mesta (Nestos), and the other at Adjiyska Vodenitsa, identified as Pistiros, located in the valley of the Middle Maritsa (Hebros).

Addendum: Tables and diagrams. Maps. Catalogue.

The attached bibliography is complete and contains a total of 716 titles - 363 in Cyrillic and 353 - in Latin.

In addition to the **contributions** noted in the text, more should be added: 107 coin hoards have been described and analyzed, conditionally divided chronologically into hoards containing coins before the Macedonian domination and after the enthronement of Philip II (359-336 BC); 31 coin hoards have been newly registered and analyzed, all coming from the territory of the Middle Mesta and the Western Rhodopes.

The doctoral student has presented a historically substantiated and numismatically illustrated study; a significant amount of coin material has been attracted, which makes it possible to outline the coin circulation in the studied area and period.

The dissertation proposed is an independent scientific work that meets the requirements for this type of research. There are no violations in the defense procedure. Part of the research work has been presented in a number of publications of the doctoral student, considering individual issues on the topic of the dissertation.

The used sources and publications are correctly cited in the dissertation.

The catalogue attached includes all the necessary data about the coins, and the illustrative material visualizes the observations on the studied territory.

The abstract meets the legal requirements and the contributions to the development are correctly reflected.

The publications on the topic of the dissertation are 5 issues and 1 in print.

Notes: They are mainly connected to the *terminus technicus* (the special meaning of words or phrases in the field of science) and the specification of the wording of the individual methods in numismatic research; On p. 9 „The finds to be checked in the field.... ", on p. 414 - "The finds are systematized and verified on the field" - the field inspection in archaeology is related to the conduct of archaeological research, which has a different principle of organization and authorization; on p. 426 „ More than 50 field surveys were conducted with local residents from the municipalities of Gotse Delchev, Garmen, Satovcha and Hadjidimovo for findings and clarification of their content and location“- the questionnaire, as a method of research is characteristic mainly of the social sciences; numismatics requires specific scientific knowledge, which the respondents in such a study obviously do not have.

The notes listed above are intended to be clarified in a future publication,

Conclusion: On the grounds of the above-mentioned contributing moments in the dissertation, I will vote convincingly with "Yes" for awarding the educational and scientific degree of Doctor to Nina Damyanova Hadzhieva, professional direction 2.2. History and Archaeology, scientific specialty of Archeology, including Numismatics and Epigraphy.

19.04. 2021 г.

Prof. Dr. Dochka Aladzhova

